

בניית הכוח הפוליטי במסגרת המפלגה הסוציאל-דמוקרטית השבדית. חלק א'

:: עמי וטורי

מתאפשר. במהלך עשרים השנים הבאות הובלה המפלגה בעקב ע"י היאלמר בראנטינג (Hjalmar Branting) שכלט במסגרת ההנהגה הקולקטיבית שהתקיימה במפלגה מ-1889 עד 1896 וכחבר הפרלמנט היחיד שלה בין 1896 ל-1902 (בראנטינג נהיה יו"ר המפלגה ב-1907 והחליף בתפקיד את Claes Tholin). עם זאת בראנטינג לא נהנה ממעמד של שליט כל יכול. דמויות נוספות כמו פרדריק סטרקי (Fredrik Sterky) מייסד ה-LO, בת זוגו אנה סטרקי (Anna Sterky) שהובילה את התארגנות הנשים במסגרת ה-LO השבדי והיתה אחראית לאידיאולוגיה הפמיניסטית של ה-S.A.P., ובשלב מאוחר יותר Per-Albin Hansson ו-Gustav Muller. עד 1909 אפשרה שיטת הבחירות השבדית למעשה רק לחברי המעמד הבינוני והבינוני-גבוה להיבחר ולהשפיע השפעה של ממש על הרכב הפרלמנט (זכות הבחירה וערך קולו של כל בוחר היו תלויים בהיקף רכוש). מסיבה זו, הדגש בתנועת העבודה השבדית בשנים אלו היה על הגדלת ארגוני העובדים ועיגון זכויותיהם. ב-1906 נאלצו המעסיקים השבדים להכיר רשמית בזכות השביתה ובזכות ה-LO לחתום על הסכמים קיבוציים. ה-LO הסכים בתמורה להימנע, באופן זמני, מתפיסת השליטה במקומות העבודה בכוח. ה-LO צמח במהירות וב-1908 מנה כבר כ-200,000 חברים שהיו כ-20% מכוח העבודה הלא חקלאי בשבדיה. מתוך הבנה ששבדיה הינה חברה שאינה עונה עדיין על 'המודל הקלאסי' של הקפיטאליזם המתועש החליטה ה-S.A.P. שלא להתעלם מהאוכלוסייה השבדית החקלאית שהיוותה עד 1910 למעלה מ-50% מסך כוח העבודה בשבדיה. לכן, אף-על-פי שתוכניתה הפוליטית של ה-S.A.P. מ-1897 הייתה מבוססת על תוכנית ארפורט של ה-S.P.D. הגרמני מ-1891 (התוכנית שנכתבה במידה רבה תחת פיקוחו של אנגלס), כללה התוכנית - בניגוד לתוכנית ארפורט - פנייה לאיכרים הזעירים ולפועלים החקלאים להתארגן תחת כנפיה של ה-S.A.P., וכן שורה של דרישות לרפורמה אגרארית שתעביר את השליטה בקרקע לידי האיכרות הזעירה והפועלים החקלאים.

'מפלגת העובדים הסוציאל דמוקרטית השבדית' (S.A.P.) היא המפלגה הסוציאל-דמוקרטית המצליחה ביותר בהיסטוריה. תוך פחות מ-20 שנה ממועד היווסדה (1889) הפכה ה-S.A.P. למפלגה הגדולה בשבדיה, מעמד עליו שמרה ברציפות מאז ועד היום. שיעורי התמיכה ב-S.A.P. מאז 1914 היו תמיד מעל 30%, ובתקופות רבות נהנתה המפלגה גם מלמעלה מ-40% תמיכה בבחירות. יחד עם שותפיה הפוליטיים - המפלגה הקומוניסטית השבדית עד שנות ה-80 ו"מפלגת השמאל" ו"מפלגת הירוקים" משנות ה-80 ואילך - הייתה ה-S.A.P. מפלגת שלטון שנהנתה מ'בלוק חוסם' של המחנה הסוציאליסטי ב-65 השנים אחרי 1932. כמו כן לצד הצלחתה האלקטוראלית שימרה ה-S.A.P. על יעדים שאפתניים וחזון רדיקלי.

ה-S.A.P. לא הייתה מעולם מרכיב יחיד וגם לא בהכרח המרכיב הדומיננטי במה שראוי לקרוא לו 'תנועת העבודה השבדית'. היא הייתה הזרוע הפרלמנטארית של תנועה גדולה שהשכיחה לשלב בתוכה את כלל 'המעמדות המנוצלים'. אוגוסט פאלם (August Palm), מייסד המפלגה הסוציאל דמוקרטית השבדית עסק תחילה בהקמת ארגוני עובדים. בין 1881 ל-1888 פעל פאלם להקמת ארגוני עובדים סוציאל-דמוקרטים המאגדים עובדים על בסיס ענף כלכלי. ארגונים אלו שקמו בשנים 1886 ו-1888 היו - יחד עם כמה ארגונים נוספים שהוקמו ע"י ממשיכיו של פאלם במהלך שנות ה-90 של המאה ה-19 - את המרכיבים של ה-LO: פדרציית ארגוני העובדים הסוציאל-דמוקרטים השבדית, שנוסדה ב-1898 ומנתה כבר עם הקמתה כ-40,000 חברים. רק ב-1889, שעה שישב בכלא על "הסתה סוציאליסטית" ארגן פאלם איחוד של כמה מועדונים סוציאליסטים אזוריים וייסד (הגם שלא היה יכול להיות נוכח בעצמו במעמד הייסוד), את ה-S.A.P. פאלם, חייט נודד ובנו של מורה כפרי, כונן את ה-S.A.P. כבר בראשיתה כמפלגה שמצד אחד נכונה להשתמש באמצעים רדיקליים כאשר הנסיבות מחייבות זאת ומצד שני, נוקטת ברפורמיזם מתון כשהדבר

ה-S.A.P. לא הייתה מעולם מרכיב יחיד וגם לא בהכרח המרכיב הדומיננטי במה שראוי לקרוא לו 'תנועת העבודה השבדית'. היא הייתה הזרוע הפרלמנטארית של תנועה גדולה שהשכיחה לשלב בתוכה את כלל 'המעמדות המנוצלים'.

פאלם כונן את ה-S.A.P. כבר בראשיתה כמפלגה שמצד אחד נכונה להשתמש באמצעים רדיקליים כאשר הנסיבות מחייבות זאת ומצד שני, נוקטת ברפורמיזם מתון כשהדבר מתאפשר.

ב-1906 נאלצו המעסיקים השבדים להכיר רשמית בזכות השביתה ובזכות ה-LO לחתום על הסכמים קיבוציים. ה-LO הסכים בתמורה להימנע, באופן זמני, מתפיסת השליטה במקומות העבודה בכוח.

זכויות ארגוני העובדים זכות השביתה. בבחירות 1911 זכתה ה-S.A.P. ב-28% מהקולות והפכה למפלגה הסוציאל-דמוקרטית הגדולה ביותר, באופן יחסי, באירופה לאחר ה-S.P.D. הגרמני. בבחירות של ראשית 1914 זכתה ה-S.A.P. ב-30% מהקולות ובבחירות של ספטמבר 1914 זכתה ב-36.8% מהקולות ועברה מבחינת גודלה היחסי את ה-S.P.D. באופן לא מפתיע, שתי הקבוצות שבהן נהנתה ה-S.A.P. משיעורי תמיכה הגבוהים משמעותית מהמוצע הכללי היו הפועלים העירוניים והאיכרים הזעירים.

מלחמת העולם הראשונה העמידה בפני ה-S.A.P. את אותו אתגר שעמד בפני יתר המפלגות החברות ב'אינטרנציונאל השני'. האם לתמוך באחד הצדדים במלחמה או להתנגד למלחמה באופן אקטיבי? ה-S.A.P. הצהירה כי וויתור של שבדיה על הנייטרליות שלה יוליך למהפכה. עם זאת, שעה שהאגף הפציפיסטי במפלגה פרש את הנייטרליות הפרו-גרמנית של שבדיה כמעורבות במלחמה, סרב הרוב במפלגה לקבל פרשנות זו. הוויכוח הוליך להתפצלות של האגף הפציפיסטי ב-1917 ויצירת 'מפלגת השמאל' שמתוכה צמחה המפלגה הקומוניסטית השבדית. למרות זאת, רוב חברי מפלגת השמאל שבו וחברו ל-S.A.P. לאחר תום המלחמה. שתי המפלגות המשיכו לראות בתוכנית 1911 את תוכנית המפלגה הרשמית שלהם.

בראשית 1918 הוליך כשלוש הנייטרליות הפרו-גרמנית של הממשלה השמרנית להעברת השלטון לממשלה זמנית של המפלגה הליברלית השמאלית וה-S.A.P. אולם המלך, בשיתוף הרוב השמרני בבית העליון, חסם את המאמצים לסגת מהנייטרליות הפרו-גרמנית ואת ניסיונה של הממשלה להעביר זכות בחירה כללית ושווה לשני בתי הפרלמנט ויום עבודה של 8 שעות. מהפכת נובמבר 1918 בגרמניה הביאה ב-9 בנובמבר להדחת הקיסר הגרמני ולהכרזה על הקמת הרפובליקה הגרמנית. זמן קצר לאחריו ב-15 בדצמבר 1918 הגיע המהלך שהפך את שבדיה לדמוקרטיה פרלמנטארי. ה-S.A.P. וה-LO החליטו על שביתה כללית והפגנות ענק במקביל למאמץ להעביר את הרפורמה בפרלמנט. בנוסף, ה-S.A.P. וה-LO הודיעו באופן פומבי בכל עיתוניהם כי אי קבלת הרפורמות תוליך באופן בלתי בלתי נמנע למהפכה דוגמת זו שהתחוללה בגרמניה. האיום עבד והרפורמה עברה.

הרפורמה הפרלמנטארי פתחה שלב חדש בבניית הכוח של ה-S.A.P. שבו יעסוק המאמר הבא.

אלמנט זה היווה נקודת דמיון משמעותית דווקא בין ה-S.A.P. ובין ה-S.R. הרוסית (הסוציאליסטים המהפכניים) יורשיהם של 'הנארודניקים'. הרצון לאחד, מחד, את כל 'המעמדות המנוצלים' השבדים תחת גג אחד, תוך הצגת שורה ארוכה של דרישות קונקרטיות ביחס להווה ולעתיד קרוב, ומאידך הוויתור ה כמעט מוחלט על הציפייה להגשמת הסוציאליזם ע"י "דטרמיניזם היסטורי", הפכו בהדרגה לקו מבדיל ברור בין הסוציאל-דמוקרטים השבדים והסוציאל-דמוקרטים הסקנדינבים האחרים, לתנועה הסוציאליסטית המשמעותית האחרת באירופה של אותה תקופה, הלא היא הסוציאל-דמוקרטיה הגרמנית.

במהלך 1908-1909 החלה פעולה משותפת של ה-S.A.P. יחד עם המפלגה הליברלית השמאלית השבדית, שנהנתה מייצוג משמעותי בפרלמנט, במטרה לשנות את החוקה השבדית ולאפשר זכות בחירה והבחירות כללית ושווה לפרלמנט. ניסיונות הרפורמה נבלמו ע"י הרוב השמרני בפרלמנט. בחורף 1909 קיים ה-LO שביתה כללית בת חודשיים שבה השתתפו כ-300,000 איש, שהיוו כ-30% מכוח העבודה העירוני השבדי. ענפים מסוימים שותקו כתוצאה מהשביתה למשך כל החורף. שביתה זו הביאה את הרוב השמרני לויתור חלקי, שהתבטא במתן זכות בחירה כללית ושווה לגברים.

הבחירות הראשונות לפי השיטה החדשה התקיימו ב-1911. עד למועד בחירות אלו התאושש ה-LO באופן מלא מהשביתה הכללית והמשיך בצמיחתו. במקביל, ה-S.A.P. גיבשה תוכנית פוליטית חדשה שהדגישה את קו הפעולה שהפך מעתה והלאה לאידיאולוגיה המובילה שלה: שילוב בין יעדים רדיקליים כמטרה ותוכנית פעולה רפורמיסטית מפורטת כאמצעי. כמו כן, במסגרת תוכנית זו הובהר כי ה-S.A.P. רואה עצמה כמפלגתם של שתי קבוצות מרכזיות: הפועלים העירוניים והחקלאים החוכרים הזעירים. כפי שכבר צויין, רק ב-1910 הגיע לראשונה אחוז העוסקים במקצועות עירוניים בשבדיה ל-50% מכוח העבודה, כך שה-S.A.P. כמפלגה המבקשת לצבור כוח פוליטי, ומהר, לא יכולה היתה ולא רצתה להתעלם מציבור האיכרים והפועלים החקלאיים. תוכנית 1911 של ה-S.A.P. נפתחה בהצהרה הבאה: "הסוציאל דמוקרטים נבדלים מיתר המפלגות בכך שמטרתם היא לשנות מן היסוד את המערכת הכלכלית של החברה הבורגנית ולשחרר את כלל המעמדות המנוצלים". בהמשך התוכנית מודגש כי ב'מעמדות מנוצלים' הכוונה היא הן לפועלים העירוניים והן לחקלאים הזעירים. התוכנית כללה גם את המטרה של 'חיסול העוני' ותוכנית מפורטת של תחיקה סוציאלית, רפורמות אגראריות לטובת האיכרות הזעירה ועיגון

בחורף 1909 קיים ה-LO שביתה כללית בת חודשיים שבה השתתפו כ-300,000 איש, שהיוו כ-30% מכוח העבודה העירוני השבדי. ענפים מסוימים שותקו כתוצאה מהשביתה למשך כל החורף.

בדצמבר 1918 הגיע המהלך שהפך את שבדיה לדמוקרטיה פרלמנטארי. ה-S.A.P. וה-LO החליטו על שביתה כללית והפגנות ענק במקביל למאמץ להעביר את הרפורמה בפרלמנט. בנוסף, ה-S.A.P. וה-LO הודיעו באופן פומבי בכל עיתוניהם כי אי קבלת הרפורמות תוליך באופן בלתי נמנע למהפכה דוגמת זו שהתחוללה בגרמניה.

